

Haugesund
kommune

Plan for å forebygge, avdekke og handle ved
bekymring for vold og overgrep mot barn

Fra bekymring til handling

Rutine ved bekymring om overgrep eller vold

Når du er bekymret for at et barn er utsatt for seksuelle overgrep/vold eller har vært vitne til vold oppstår, følges denne rutinen.

Gjelder for **alle ansatte** i barnehagen dersom det er grunn til å tro at:

- at barn utsettes for vold eller seksuelle overgrep eller at barn er vitne til vold i hjemmet

Hvis det haster ring:

Vakttelefoner	Telefon	Åpningstid
Alarmsentralen for barn og unge	116 111	Døgnåpen
Nødnummer	112	Døgnåpen
Politi	02800	Døgnåpen
Barnevakten (akutt)	52 74 40 40 95 92 00 84	08.00-15.30, hverdager 15.30-08.00 og helger

Rolle/ansvar	Rutinebeskrivelser	Kommentar
Den som har hørt eller sett uttalelser eller atferd som kan gi bekymring	<p>Gjennomfør barnesamtale</p> <p>Skriv ned</p> <ul style="list-style-type: none"> • hva som gjorde at du ble bekymret • Dato, tidspunkt • Andre til stede? • Har du snakket med barnet om dette senere? <p>Sikre eventuelle spor og bevis og bevar disse på betryggende måte til de kan overgis politiet. Vær bevisst på håndteringen av spor og bevis.</p>	<p>Skriv så objektivt som mulig</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hva sa barnet (gjørne ordrett) - Hva gjorde barnet - Kroppsspråk, ansiktsuttrykk - Hva skjedde før barnet «røpte seg»? - Hva gjorde du? - Hva sa du, og hva spurte du om?
Den som har hørt eller sett uttalelser eller atferd som kan gi bekymring	<p>Informer leder så raskt som mulig.</p> <p>Ikke informer foreldrene dersom det er mistanke om at barnet er utsatt for vold eller seksuelle overgrep.</p>	<p>Dersom leder ikke melder videre, har den ansatte selv et ansvar for å melde til barnevernet i alvorlige tilfeller (meldeplikt/avvergingsplikt).</p>
Styrer	Varsle politiet og barnevernet	I alvorlige saker som seksuelle overgrep og vold i nære relasjoner, hvor man forstår at man må handle raskt og gjøre flere ting samtidig
Styrer	Innhente mer informasjon/dokumentasjon? <ul style="list-style-type: none"> • snakke med barnet • observasjon 	I saker hvor man er mer usikker og trenger mer informasjon før en ev. kontakter barnevern/politi
Styrer	Vurder behov for drøfting med barnevernstjenesten, for å vurdere videre handling/tiltak.	Anonym drøfting
Styrer	Vurder bekymringsmelding til barnevernstjenesten: https://bekymringsmelding.fiks.ks.no/offentlig Håndter situasjonen i samråd med barnevernet.	Meldingen bør inkludere beskrivelser av observerte signaler og tegn, og eventuelt samtaler med barnet.
Barnevernstjenesten	Gir en tilbakemelding om hvorvidt det er åpnet undersøkelse.	Dersom det opprettes undersøkelse, skal barnehagen få en ny tilbakemelding når undersøkelsen er avsluttet.
Styrer	Dersom det ikke er grunnlag for bekymringsmelding til barnevernstjenesten, skal foreldrene informeres om bekymringen.	Kan familien trenge kontakt med andre hjelpeinstanser?

Innhold

Rutine ved bekymring om overgrep eller vold	2
Innhold.....	3
Om planen.....	4
Vold og seksuelle overgrep	5
Tegn og signaler som gir grunn til bekymring	7
Forebygge vold og overgrep mot barn	8
Barn	8
Foreldrene	8
Barnehageansatte	8
Barnesamtaler	9
Plikt til å melde fra	14

Om planen

Planen er

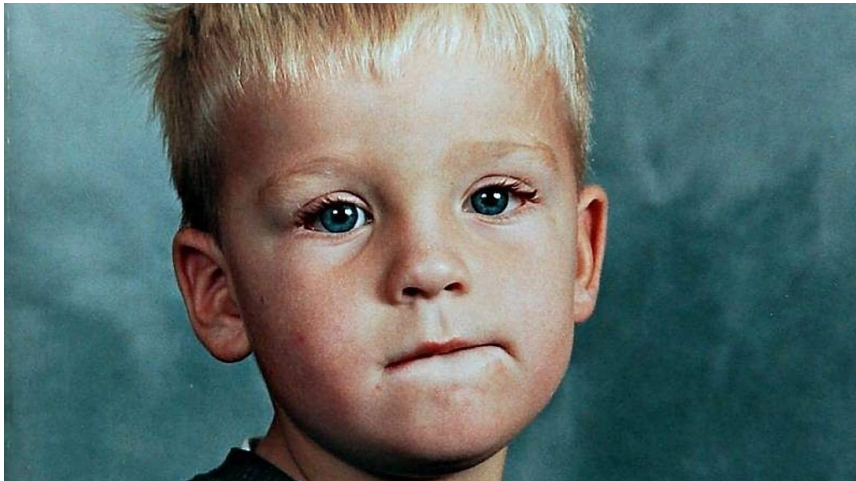
- et styringsdokument for virksomhet for barnehage i Haugesund Kommune
- en veiledning til de private barnehagene i Haugesund
- beskrivende for hva vi skal se etter for å gjenkjenne vold og overgrep
- en oversikt over tiltak som må gjøres dersom vold og overgrep forekommer

Planen bygger på

- Barnehageloven § 7
- Rammepplan for barnehagens innhold og oppgaver, Kap 1, «Livsmestring og helse» Utdanningsdirektoratet 2017
- Tidlig oppdagelse av utsatte barn og unge, Nasjonal faglig retningslinje, Helsedirektoratet 2019

Overordnet mål for planen

- Forebygge at barn opplever vold og overgrep.
- Styrke oppdager – og handlingskompetansen hos ledere og ansatte i kommunen, slik at utsatte barn og unge oppdages tidlig og får tilpasset hjelp og oppfølging.
- Øke personalets ferdigheter med barnesamtaler.

Vold og seksuelle overgrep

«Vold er enhver handling rette mot en annen person, som gjennom handlinger skader, smerter eller krenker, får denne personen til å gjøre noe mot sin vilje, eller slutte å gjøre noe den vil» Per Isdals, 2000

Når vold som fenomen skal beskrives er det vanlig å benytte begrepene fysisk vold, psykisk vold, seksuell vold, materiell vold og latent vold.

Barn kan være vitne til vold, enten ved å være direkte tilstede, gjennom å høre volden og/eller gjennom å oppleve følgene av volden. Å være vitne til vold er like skadelig som å være direkte utsatt.

Fysisk vold

Er alt fra å klapse, lugge, dra, bite, dytte, riste, til alvorligere vold som å slå, slå med gjenstand, brennemerke, skâlde, forgifte, knivstikke og vold som fører til dødsfall.

1 av 5 barn har opplevd fysisk vold fra en voksen i hjemmet. Barn kan oppleve vold fra både mor og far, fra steforeldre og fra andre i nær familie. Fysisk vold utøves oftere av menn, mens psykisk vold utøves like ofte av kvinner og menn.

Psykisk vold

Omfatter alle måter å skade, skremme, ydmyke eller krenke barnet på uten å bruke fysisk makt, som kan gi barnet en følelse av frykt, avmakt, skyld, skam, mindreverd, fortvilelse eller en grunnleggende følelse av å ikke være ønsket og elsket.

Seksuell vold

Kan dreie seg om alt fra trakassering og krenkelser til å bli presset til å utføre seksuelle handlinger, inkludert til å bli utsatt for voldtekt og seksuell tortur. Den seksuelle volden er svært psykologisk nedbrytende, fordi den rammer vår mest private og sårbare side". (Meld. St. 15, 2012 - 2013)

Seksuelle overgrep er forhold hvor barn og ungdom dras med på seksuelle handlinger som de ikke er modne for, samtykker til eller forstår. Overgriperen utnytter barnets avhengighet og/eller egen maktposisjon. Overgrep bryter med sosiale tabuer i familie og sosialt miljø og er ulovlig.

I strafferetten omfatter seksuelle overgrep:

- Seksuelt krenkende atferd (vise frem kroppen sin, kjønnsorgan eller pornografiske bilder).
- Seksuell handling (fysisk kontakt som å berøre intime kroppsdeler utenpå eller under klær).
- Seksuell omgang (fysisk kontakt og inntrengning i kroppens hulrom med fingre, gjenstander eller kjønnsorgan).

Barn med skadelig seksuell atferd:

I definisjonene er det også viktig å inkludere seksuell aktivitet mellom barn som ikke er lek og gjensidig utforskning, men som har innslag av lurei, press, tvang, trusler eller vold.

[Les mer om barn med problematisk eller skadelig seksuell atferd.](#)

Materiell vold

Er handlinger rettet mot ting eller gjenstander. Det kan innebære å slå inn dører, vegger eller vinduer, kaste og rasere inventar, knuse eller ødelegge gjenstander eller rive i stykker klær. Særlig hvis voldsutøveren tidligere har anvendt fysisk vold, kan den materielle volden virke svært skremmende og lammende. (Meld. St. 15, 2012 - 2013)

Latent vold

Er vold som virker i kraft av sin mulighet. Muligheten for vold blir styrende for den voldsutsattes atferd. Det å ha opplevd vold gjør at den voldsutsatte vet at det kan skje igjen. Volden er da til stede hele tiden i kraft av sin mulighet." (Meld. St. 15 2012 - 2013)

Tegn og signaler som gir grunn til bekymring

Enkelte tegn og signaler vil opptre på ulike alderstrinn, mens andre er mer aldersuavhengige. Det finnes ingen utfyllende liste over tegn og signaler som viser at barn og unge lever i en risikosituasjon. Her presenteres en oversikt over tegn og signaler ut fra fire hovedkategorier, som kan være hjelpemidler i prosessen med å gjøre en vurdering, eller fatte en beslutning, om det er grunn til bekymring. Barn og unge kan også gi andre signaler enn angitt under:

Følelsesmessige uttrykk og atferd

- Endrer atferd, trivsel/sinnsstemning
- Trekker seg tilbake
- Innesluttet og trist
- Fremstår engstelig eller redd
- Går fra å være utadvendt til å bli innadvendt
- Har utagerende atferd
- Har seksualisert atferd
- Fremstår som ukritisk overfor fremmede
- Har destruktiv eller grenseoverskridende atferd eller risikoatferd på nett
- Forsinket eller går tilbake i utvikling (språk og motorisk)

Fysiske tegn og signaler

- Mangelfull hygiene
- Usunt eller mangelfullt kosthold
- Ikke spiser
- Trøtthet
- Smerter både lokalisert og mer uspesifisert
- Vondt i hodet og /eller i magen
- Vedvarende symptomer som kvalme, svimmelhet
- Synlige tegn som blåmerker/skader
- Selvskading
- Ikke medisinsk oppfølging
- Blåmerker
- Rifter, kutt, hudavskrapninger, arr
- Bittmerker
- Brannskader
- Øre/nese/hals-, øye- og ansiktsskader
- Skjelettskader (hevelser, brist, brudd, leddskade, feks. albuledd, som ved "pulled elbow")
- Hodeskader

- Øyefunn ved hodeskader (særlig blødninger etter filleristing av spebarn, såkalt *shaken baby syndrom*)
- Tannskader og andre sykdommer/problemer knyttet til munn og svelg (brekninger, svelgeproblemer)

Psykososiale forhold

- Vansker i relasjon til andre
- Konsentrasjonsvansker
- Forsinket utvikling og/eller retardert utvikling
- Utsatt for mobbing

Relasjon/samspill mellom foreldre og barn og trekk ved foreldre

- Mangel på engasjement eller høyt konfliktnivå i samspill mellom barn og foreldre
- Foreldre tillegger barnet negative hensikter og egenskaper
- Foreldre viser negativitet eller fiendtlighet overfor barnet
- Foreldre har gjentatte økonomiske disponeringsproblemer
- Foreldre har en ustabil livs- eller bosituasjon, store helseplager eller rusmiddelproblemer
- Foreldre gir uttrykk for bekymring for barnet
- Foreldre møter ikke opp til samtaler etc.
- Foreldre følger ikke opp avtaler
- Barna mangler utstyr, klær etc. over tid
- Barn utsettes for negativ sosial kontroll

Forebygge vold og overgrep mot barn

Barn må blir kjent med egen kropp, egne følelser, og lære å sette grenser for seg selv i forhold til egen kropp. Barn som har fått denne kunnskapen, har en bedre forståelse av hva som er ulovlig, og har lettere for å si ifra om sine opplevelser.

Foreldrene trenger også å få informasjon og kunnskap om barns naturlige nysgjerrighet og lek rundt kropp og seksualitet, og hvordan de kan støtte sine barn i å sette grenser for seg selv og respektere andre barns grenser. Fint at foreldrene er informert om tema barnehagen tar opp, slik at de også kan snakke med barna om det. Eks tema med 5-6 åringer kan være om gode, vonde og ulovlige hemmeligheter, og hva voksne ikke har lov til å gjøre med barn.

Barnehageansatte må ha trygghet i hvordan en møter og forstår barns seksuelle leker og utforsking. Kunnskap om hvordan barnas seksuelle helse har sammenheng med forebygging av vold og seksuelle overgrep.

Nettsider og litteratur for mer informasjon, og for å øve på samtaler med barn

- [Snakk med barn](#) et metodisk verktøy for barns seksuelle helse og forebygging av vold og overgrep. Filmer som viser hvordan en kan snakke med barn om kroppen: 1-2 år, 3-4 år, 5-6 år og foreldreinformasjon og kunnskap om tema. Kanvas.
- [Æ E MÆ](#): Sortland kommune. Anbefales!
- [Snakke sammen](#), Snakkemedbarn.no, RVTS, 2020
- [Veilederen – Barn som voldsofre](#), Stine Sofies Stiftelse
- [Vold og seksuelle overgrep mot barn – barnehagekurset](#), e-læring, RVTS nord, 2020
- [Mitt valg](#), kurs i tre moduler, Lion`s Quest-program. Øke barns sosiale og emosjonelle kompetanse, lisens.
- Hvorfor spurte ingen meg? bok av Anne Kirsti Ruud
- Profesjonelle barnesamtaler, Kari Trøften Gamst
- Samtaler med barn, bok av Haldor Øvreide
- [Følelseskort](#), Youtube, Universitetet i Stavanger

Nettsider og litteratur for barn:

- Jeg er meg! Min meg! Bok for barn, Eli Rygg og Margrete Wiede Aasland
- [Kroppen min eier jeg](#), Salaby
- [Lær å tegne følelser](#), Øisteins blyant
- Pappan min er syk i tankene sine, Anne Kristine Bergem
- [Trøbbel](#), tegnefilm, for barn, NRK barnetv, 1986
- [Barnas rettigheter](#), Unicef. 15 kort med foto knyttet til barns rettigheter

Barnesamtaler

Barn vet at mange voksne vil hjelpe. Samtidig viser undersøkelser med barn utsatt for vold eller overgrep at for veldig mange barn, blir det alt for utrygt å fortelle. Måten fagfolk i hjelpetjenestene er på og snakker på i møte med barna, gjør det ofte ikke trygt nok å fortelle om veldig vanskelige eller vonde ting (Forandringsfabrikken).

Omtrent halvparten av barn som har opplevd overgrep har aldri fortalt om det til noen. Du kan utgjøre en forskjell, være en som gjør at det vonde tar slutt, så barnet får det bedre. Du kan være den som er utvalgt av barn til å være den de forteller til. Du kan være en student, en nyutdanna eller en som har vært i faget lenge. Viktigst er det at du bruker motet inni deg og vil. Barnevoldsutvalget har gjennom sin NOU Svikt og svik funnet at bekymringssamtaler med barn mangler, eller har for lav kvalitet og at det mangler forståelse for symptomer og atferdsuttrykk som bør tolkes som bekymringstegn (Snakkemedbarn.no). Dette viser at vi har behov for kompetanse på utforskende bekymringssamtaler med barn. Det er viktig at personalet i barnehagen har bakgrunnskunnskap om vold og overgrep, og har kompetanse på å snakke om dette på en god måte (Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, u.å)

«Barn i talefør alder er den nærmeste kilden til informasjon om deres egne liv»

Nou,2017:12, s. 11

De viktige samtalene

Samtaler med barn man er bekymret for er mer enn vanlig hverdagsprat. Slike samtaler krever mot og øvelse i forkant. Noen samtaler kan være planlagte, andre kan oppstå i forbindelse med spontane utsagn som gjør en bekymret, kanskje i en gruppesetting eller i forbifarten. Da er det viktig å ha øvd på sensitive tema i forkant, slik at vi ikke blir vippet av pinnen selv om et bekymringsfullt utsagn kommer i en form eller på et tidspunkt man ikke forventer det. Barn trenger voksne som tør å nøste i ledetrådene de legger ut til personer de har tillit til. Barn som forteller om vonde opplevelser trenger voksne som tør å ta imot og som møter barnet med støtte, forståelse og respekt.

Hva kan hindre oss i å snakke med barn?

Selv om vi har kunnskap om hvordan vi skal snakke med barn om vanskelige ting, kan det være forhold som hindrer oss i å engasjere oss i en bekymringssamtale.

Barrierer hos den voksne

- Mangel på erfaring eller kompetanse
- Barnet ansees ikke som en troverdig kilde
- Redsel for å ødelegge en potensiell straffesak
- Redsel for å re-traumatisere eller gjøre vondt verre
- Ansvarsfraskrivelse (tenker at det er PPT, barnevern eller BUP «sitt bord»)
- Redsel for å gjøre feil, påføre en familie skade uten grunn
- Følelsesmessig ubehag og usikkerhet
- Usikker på prosessen videre
- Frykt for trusler eller konflikt
- Lojalitet til foreldrene
- Mistillit til barnevernstjenesten

Hinder hos barnet

- Lojalitet mot foreldre/familien
- Trusler om ikke å fortelle
- Frykte konsekvenser, som krise i familien eller voksnes reaksjoner
- Skyld- og skamfølelse
- Ikke vite hva som er ulovlig, mangel på begreper
- Minnene om overgrepene er avspaltet eller uvirkelige

Holdningsbaserte kvaliteter som kan påvirke samtaleklimaet

På grunn av livserfaring og kunnskap vet ofte voksne mer om livet enn barn. Vi har tydelige roller. De voksne informerer og forteller barn hvordan verden fungerer. Når barn er utsatt for vold, bør det skje et rollebytte. Barn er eksperter på sin egen virkelighet. Barnehageansatte bør innta en lyttende holdning og la barna være ekspertene. Et barn blir gjerne ikke bedre til å fortelle enn det vi voksne er til å lytte (Dean, 2021).

Barnehageansattes kommunikative ferdigheter påvirker samtalen. Kommunikative ferdigheter er tilstedeværelse, nærhet, empati, fleksibilitet, sensitivitet, varme og kapasitet til å stå i ubehagelige samtaler. For noen faller disse ferdighetene lett, mens andre må ha øvelse for å opparbeide seg dem. Dine holdninger og mellommenneskelige kvaliteter som barnehageansatt vil påvirke samtalen og hva slags informasjon som kommer frem. Våre holdninger bidrar til nærhet eller distanse. Det påvirker om barnet åpner seg opp eller lukker igjen. Det samme gjør hvilke type spørsmål du stiller og måten du formulerer dem på (Dean, 2021).

Før en snakker med barnet

Hvem skal snakke med barnet?

«Hvis et barn begynner å fortelle, husk at du er utvalgt», er budskapet fra volds- og overgrepsutsatte barn. Dersom et barn forteller om vanskelige og vonde ting kan dette være en tillitserklæring til den voksne. Et viktig prinsipp er derfor at den som mottar informasjonen, er den som snakker mer med barnet. Man bør gripe muligheten for mer samtale når barnet åpner døren og inviterer deg inn til sitt opplevelsesunivers. Hvis man ikke gjør dette kan det være økt risiko for at barnet ikke forteller mer. Barn kan tolke ikke-svar som avvisning og tro at den voksne ikke er interessert i å høre. Muligheten til å bli invitert inn i krenkede barns livsverden kommer sjeldent og bør tas på alvor og følges opp.

Hva er hensikten med samtalen?

Hva er det jeg trenger å vite mer om og utforske i samtale med barnet? Spesifiser temaet som du vil utforske, og som er viktig for å kunne gjøre en vurdering av din bekymring.

Hvordan skal jeg innlede, hva er det jeg vil vite mer om og hvordan kan jeg spørre?

Hvordan kan jeg på en god måte introdusere det jeg vil snakke med barnet om? En forståelig og hensiktsmessig måte for barnet kan være å vise til det barnet har sagt, det du har observert, sett og hørt. Ikke spør om barnet husker ting det har sagt, referer bare til det barnet har sagt.

Er det noen risiko her? (trusler, konsekvenser)

Vurder så godt du kan om bekymringen er så alvorlig at du i forkant av samtalen med barnet skal kontakte barneverntjenesten for å søke råd, og om de skal være i beredskap.

Hvordan er barnet jeg skal snakke med, er det et stille eller et urolig barn?

Erfaring viser at vi ofte tillegger barnet uttrykk/egenskaper som gjør at vi ikke lykkes i samtalen. «Han er jo så stille, derfor ble det ikke som jeg hadde tenkt», eller: «Hun er så urolig og klarer ikke sitte stille, så en samtale med henne er jo nesten umulig.»

Når vi forbereder oss mentalt er det viktig å rette fokus mot oss selv – «hvordan er jeg i møte med et stille barn?» – «hvordan blir min kommunikasjon med et barn som er urolig?». Først da er vi i stand til å forberede oss på det vi skal, og ta ansvar for at det er en selv som må legge til rette for at akkurat dette barnet skal få den beste muligheten til å fortelle.

Hvordan kan jeg komme til å reagere?

Tenk gjennom hvordan det er for deg å snakke om og utforske temaet vold og overgrep. Om du reagerer følelsesmessig i samtalen, er det fint om du setter ord på det overfor barnet. Samtidig er det viktig å vise at du tåler å ta imot det barnet har å si, slik at dine reaksjoner ikke fører til at barnet tar ansvar og beskytter deg i samtalen.

Det kan være fint å øve seg i forkant sammen med en kollega, eventuelt bruke Snakke-simuleringen sammen. Vær her så konkret som mulig i dine formuleringer slik at du får kjenne på hva det gjør med deg. Be din kollega gi tilbakemelding på hvordan din kommunikasjon er. Blir du utydelig eller stiller du lukkede, ledende eller for mange spørsmål?

Hvor og når skal samtalen gjennomføres?

Det er viktig å sitte så uforstyrret som mulig når en skal gjennomføre samtalen. Om det er mulig, er det fint om rommet ligger litt skjermet og at det ikke har for mange elementer som kan «stjele» barnets oppmerksomhet. Når samtalen dreier seg om bekymring om vold og overgrep, er det viktig at det er tid til å gjøre en risikovurdering sammen med leder i etterkant av samtalen, og ha tid til eventuelt å kontakte instanser som skal ivareta barnets sikkerhet.

Trenger jeg å ta med noen hjelpemidler?

Det kan være lurt å planlegge hva som kan være nyttig å ha med seg ut fra de behov barnet kan ha. Vil det være nyttig å ha med tegnesaker, først og fremst som et hjelpemiddel i samtalen? Tegnesaker, en bamse eller et teppe, kan også være godt for å trygge barnet. Ha det tilgjengelig og introduser det tidlig i samtalen, slik at barnet vet at det er greit å spørre om å få ta det fram.

Det kan være et fellesprosjekt å ta med noe å drikke inn i rommet, slik at man gjør noe sammen som kan lette oppstarten av samtalen.

Skal det være andre til stede under samtalen?

Vurder om det vil være tryggende for barnet om du tar med en kollega. Om dere er flere enn en må det avtales i forkant hvem som leder samtalen og hvilken rolle den andre skal ha. Den andre kan gjerne ta notater.

Dokumentasjon

Det er viktig å sette av tid så fort som mulig etter samtalen for å dokumentere det som er kommet fram og på hvilken måte. Beskriv det du har sagt og hvordan og hva barnet så fortalte. Planlegg å ha samtalen på et tidspunkt som gir rom for etterarbeid.

Dialogiske prinsipper i samtalen med barn

Fri fortelling

Hovedmålet med bekymringssamler i barnehagen er at barnet skal få mulighet til å fortelle så fritt, spontant og upåvirket som mulig. Dette gjelder uavhengig om samtalen skjer spontant eller planlagt. Det er to grunner til dette:

1. *Barnets psykologiske behov*: at barnet får fortelle om egne opplevelser og følelser, slik at det opplever seg sett, hørt og tatt på alvor og får eventuell nødvendig hjelp
2. *Juridiske forhold*: at informasjonen fra barnet er så sannferdig og upåvirket som mulig, slik at en eventuell straffeprosess ikke blir forurenset og ødelagt

Åpne spørsmål

Åpne spørsmål skal oppmuntre til fri fortelling. Det gir rom for at barnets stemme dominerer i dialogen. Åpne spørsmål inviterer til tankeprosesser der barnet kan hente frem minner og fortelle fra sin virkelighet. Det gir også mest innholdsrik og sannferdig informasjon. Åpne spørsmål deles inn i to varianter: imperativ og deskriptiv form.

- Imperativ form
«Fortell!», «Fortell mer», «si mer om det», «Fortell så jeg forstår, jeg var ikke hjemme hos dere i går».
Barnet: «Jeg lå i senga mi i går kveld og hørte mamma og pappa krangle».
Voksen: «Du forteller at du hørte mamma og pappa krangle i går kveld. Fortell mer om hva som skjer når mamma og pappa krangler».
- Deskriptiv form
Hv-spørsmål: hva, hvor, hvem og hvordan.
Barnet: «Jeg hørte mamma gråte og at pappa var veldig sint og jeg ble veldig redd»
Voksen: «Fortell hvordan det høres ut når pappa er sint»

Ikke-ledende spørsmål

Et viktig dialogisk prinsipp for å få barn til å fortelle i fri fortelling er å stille ikke-ledende spørsmål. Spørsmålene tar ofte utgangspunkt i utsagn, atferd, følelsesuttrykk eller hendelser og følger videre opp med et åpent spørsmål. Eksempel: «Du fortalte i samling at mamma hadde kalt deg møkkeunge. Hva skjer når hun kaller deg det?»

Aktiv lytting

Aktiv lytting er en måte å lytte på som fremmer dialog og åpner opp for fri fortelling. Det handler om å gi barnet tid. Vi må tåle og gi rom for *pauser og stillhet*. Det er viktig å *bekreft* barnet underveis ved å si «Mhm» og «Jeg, forstår» eller gjennom kroppsspråk og mimikk. Dette vil gi barnet støtte til å fortsette å fortelle på eget initiativ.

Å *gjenta* noe av det barnet sier er en enkel og effektiv form for aktiv lytting, hvis den brukes riktig. Budskapet fra barn med voldserfaringer er at snakketeknikker som speiling og sisteords-taktikk kan ødelegge samtalen da gjentakelsen ofte oppleves mekanisk og papegøyeaktig og at den voksne ikke snakker slik som til vanlig. På en annen side kan gjentakelse være effektiv og fornuftig dersom den voksne bruker barnets ord og oppleves genuin.

Verbalisering er en annen måte å lytte aktivt på. Her setter vi ord på barnets nonverbale uttrykk. Uten å tillegge handlingen noen mening beskriver du det du ser. Dette kan skape flyt i samtalen og støtte barnet til å fortelle fritt. Å *oppsummere* det barnet har sagt underveis,

uten å tolke og tillegge det mening, viser at vi følger med og er interessert i det barnet forteller. Å oppsummere underveis kan hjelpe barnet til å holde tråden og gi dem holdepunkter underveis i samtalen. Her skal også ordvalg ligge så tett opp mot barnets egne ord som mulig.

Når det blir stille har man ofte en tendens til å innføre nye spørsmål fordi tausheten blir ubehagelig. Husk at pauser kan brukes til for eksempel å si: «Nå ble det stille her, det ser ut som du tenker på noe. Jeg lurer på hva du tenker på?»

Ved å tåle pauser viser du barnet at du har god tid, at du venter på barnet og indirekte at du skjønner at barnet leter etter ordene – at det kan være vanskelig.

Noen ganger er det du som voksen som trenger pausen, da kan det være fint å meta-kommunisere dette ved å si: «Nå kjenner jeg at jeg må tenke meg litt om». Det gir barnet trygghet til å gjøre det samme – noe som igjen styrker relasjonen mellom dere.

Vonde hemmeligheter

Barnet trenger å få tydelig beskjed om at det lov å snakke om det vanskelige som har skjedd, og at det er viktig at hun/han kom til deg og snakket om dette. Du kan ikke love barnet at dette blir en hemmelighet mellom deg og barnet. Forklar at du må si ifra til andre voksne for at ting kan endres. Fortell at vi vil hjelpe, og at vi i Norge har en lov sier at vi **skal** hjelpe.

Barn som ikke vil fortelle

Noen barn som har kommet med utsagn som bekymrer deg, kan i en samtale si at de ikke husker eller ikke vil snakke om det. Da kan du si at du vet at barn ofte ikke kan fortelle fordi de er redde for hva som skjer når de forteller.

Du kan si: «Jeg lurer på om det kanskje er slik for deg? Er det noe du ikke kan si fordi du er redd for hva som skjer om du forteller?». Hvis barnet da forteller og bekrefter sitt tidligere utsagn, er det viktig å rose ham/henne for å være modig som har fortalt. Du kan også si at du setter pris på at hun/han hadde tillit til å si det til deg.

Unngå press, belønning og påvirkning

Å lokke med belønning for å få barn til å fortelle er noe man alltid skal unngå. Barnet kan da bli påvirket til å fortelle noe uriktig for å blidgjøre den voksne. Barnet kan velge belønningen på bekostning av at riktig informasjon kommer frem. Tilsvarende må du aldri presse et barn til å fortelle. Barnet kan lukke seg mer igjen, informere feil eller oppleve svik og mistillit fra voksne. Vi må også være bevisst på risikoen for å påvirke en samtale. Dersom vi stiller lukkede spørsmål om igjen og om igjen kan barnet endre svarene sine eller svare feil bare for å komme seg bort fra ubehaget som oppleves i situasjonen.

Øvelse gjør mester!

Prinsippene ovenfor skal brukes som retningslinjer. Ingen barn ønsker å bli utsatt for en metode i samtale. Budskapet fra barn med erfaringer fra vold, omsorgssvikt og overgrep er klare «ikke bruk samtaleteknikk». Det kan oppleves utrygt for barnet hvis barnehageansatte endrer måten å være på i samtalen. Metodikken må derfor brukes med fleksibilitet og skjønn.

Det er først når man har gjort noe mange ganger at man blir trygge og gode på det vi holder på med. Samtale med barn krever øvelse. Øv med hverandre. Sett av tid på jobb. Hvis en samtale går dårlig, så prøv på ny. Vi kan alltid gå tilbake og hente opp tråden igjen. Det er viktig at vi har mot til å snakke med barn om vanskelige ting. Det er mer skadelig å ikke ta imot «ledetrådene» barna legger ut.

Plikt til å melde fra

Opplysningsplikten gjelder for ansatte i alle offentlige instanser og tjenester. Den innebærer at du har et personlig ansvar for å melde fra til barnevernet i kommunen ved *alvorlig* bekymring. Les mer om opplysningsplikten til barnevernet, [barnehageloven § 46](#). Plikten til å melde bekymring til barneverntjenesten går foran taushetsplikten. Det vil si at du må melde bekymringen om barnet til barneverntjenesten, selv om du normalt har taushetsplikt om slike forhold.

Dette gjelder i tilfeller der

- barn blir eller vil bli mishandlet, utsatt for alvorlige mangler ved den daglige omsorgen eller annen alvorlig omsorgssvikt.
- barn med livstruende eller alvorlig sykdom ikke får nødvendig behandling.
- barn med nedsatt funksjonsevne eller som er spesielt hjelpetrequende ikke får ikke sitt behov for behandling eller opplæring.
- barn blir eller vil bli utnyttet til menneskehandel.
- alvorlig omsorgssvikt, blant annet seksuelle overgrep, kjønnslemlestelse og tvangsekteskap.

I alvorlige saker som seksuelle overgrep og vold i nære relasjoner, er det viktig å varsle **politiet samtidig som barnevernet varsles**. Det gjelder saker hvor man forstår at man må handle raskt og gjøre flere ting samtidig. Politiet må ta stilling til om gjerningspersonen/e skal pågripes og det skal planlegges for tilrettelagt eller sekvensielt avhør av barnet på Barnehuset.

Avvergingsplikten: Vet eller mistenker du at handlingen kommer til å skje? Noen ganger vet du sikkert, andre ganger har du en vond mistanke. Det holder at du mener det er sannsynlig at handlingen vil skje. Da har du avvergingsplikt. Det har du også om du tror det er fare for at handlingen skal gjenta seg. Er det mulig å avverge handlingen? Dersom du kan, forsøk å forhindre at handlingen skjer. Om handlingen allerede har skjedd har du plikt til å forhindre skader og andre konsekvenser av den. Ifølge straffeloven § 196 er enhver forpliktet til «gjennom anmeldelse eller på annen måte å søke å avverge en straffbar handling eller følgene av den, på et tidspunkt da dette fortsatt er mulig og det fremstår som sikkert eller mest sannsynlig at handlingen vil bli begått». Avvergingsplikten gjelder blant annet i situasjoner der det er fare for voldtekt, drap, mishandling i nære relasjoner, eller seksuelle overgrep mot barn.

Husk at avvergingsplikten alltid går foran taushetsplikten.

Når det *ikke* er plikt til å melde, men bekymring: snakk med foreldrene først! Drøft med barnevernstjenesten dersom foreldrene ikke samtykker til at melding sendes.

Barnevernet kan be om informasjon

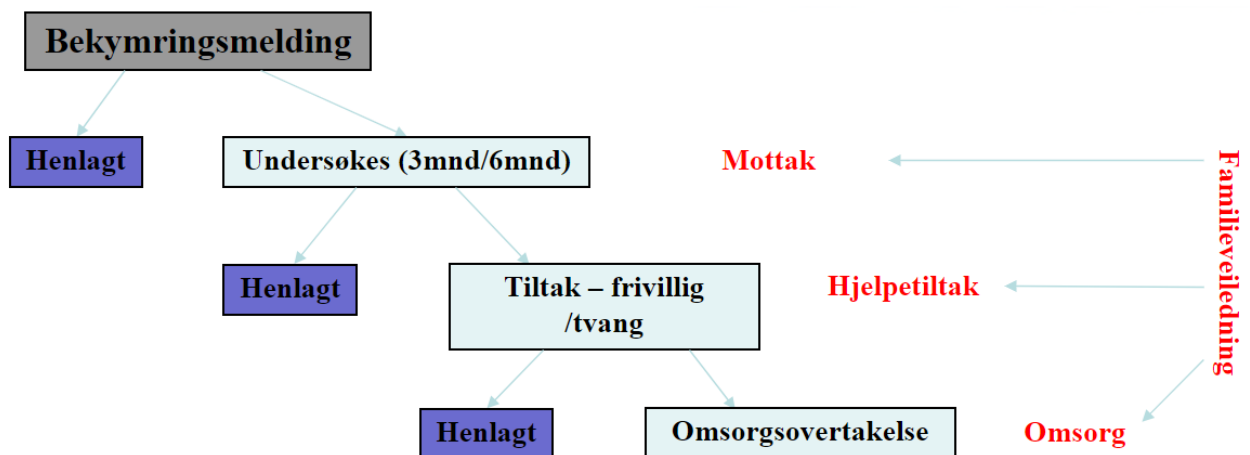
Barneverntjenesten kan be barnehagen om opplysninger om et barn. Barnehagen må da gi opplysningene til barnevernet. Alle ansatte i barnehagen har en plikt til å gi opplysninger til barnevernet.

Barneverntjenesten gir konkret bestilling over hvilke opplysninger de trenger om barnet, og kan ikke kreve å få en fullstendig journal. Barneverntjenesten skal ikke få flere opplysninger enn nødvendig. Du kan for eksempel ikke gi opplysninger om andre barn i barnehagen. Det vil være et brudd på taushetsplikten.

For å ivareta barnets beste, er det viktig at barnehagen gir opplysningene til barnevernet så raskt som mulig.

Hva skjer når en har meldt en sak

Barnevernet i Haugesund er inndelt i grupper etter arbeidsoppgaver/faser i saken. Mottak, hjelpetiltak, omsorg og Familieveiledning.

Mottak tar imot alle nye bekymringsmeldinger. Foreldrekonflikter, vold i hjemmet, grensesetting/oppfølging, psykisk sykdom hos foreldre mm. Vurderes innen en uke.

AKUTT: Vold/overgrep må skje raskere. Ønsker en sikkerhetsvurdering på en dag – samtale med barna, samtaler med foreldre hver for seg. Deretter felles samtale. Samtaler i barnehagen, dere blir oftest med. Dersom plassering eller barnehuset kan du/dere bli spurt om å bli med pga trygghet for barnet. Vi går hjem om kvelden og sjekker etter en slik dag.

Henlegges eller går til undersøkelse. Meldinger fra offentlige skal i hovedsak undersøkes. Har du meldt en sak, skal du få informasjon om mottatt melding, og om saken går videre til undersøkelse.

Undersøkelse: Snakker med barn, foreldre, innhenter informasjon, hjemmebesøk. Skjerpet krav til barnets medvirkning.

Etter undersøkelse henlegges ca 60% av sakene. Både fordi barnevernet mener det ikke er grunnlag for tiltak, og fordi foreldre ikke samtykker. Dersom bv er alvorlig bekymret, kan de fremme sak for FN om tvunget hjelpetiltak. OBS Selv om tiltak henlegges betyr ikke det at det var feil å melde! Skal være lav terskel. Kanskje skjer det en utvikling i undersøkelse, eller andre kan kobles på.

Dersom enighet om tiltak: saken overføres til hjelpetiltak som kan være veiledning, besøkshjem, støttekontakt, samarbeidsmøter både i fht barn og foreldre. .

Her kan du ta en egenvurdering på barnehagens opplysningsplikt til barnevernstjenesten:

- [Barnehageleder – vurder din praksis](#), RefLex
- [Barnehageansatt – vurder din praksis](#), RefLex

Kilder

- [Melde fra til barnevernet – hva skal barnehagen gjøre?](#) Udir
- [Vold og seksuelle overgrep mot barn – barnehagekurset](#), e-læring, RVTS nord, 2020
- [Hvordan snakke med barn om vold](#), Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress
- [KS, nasjonal portal for bekymringsmelding](#)
- [Helsekompetanse.no](#)
- [Snakkemedbarn.no](#)